Akrabalık Hukukuna Riayet
Gönderen Kadir Hatipoglu - Temmuz 21 2015 14:00:55

Akrabalık Hukukuna Riayet Din, toplum hayatını düzenleyen en önemli kaynaktır. İslam dininde "ahlâki görevler ve haklar, dini emirler ile iç içedir. Hiçbir ahlâki buyruk yoktur ki, aynı zamanda dini ve insanî bir buyruk olmasın."   [1]   Bütün insanları tevhit inancı etrafında birleştirmeyi ve dayanışmayı hedef alan İslam dini, inanç esasları yanında, amel ve ahlak esaslarını da ihmal etmeyerek önce yakınlardan başlamak üzere tüm insanlığa kadar uzanan olumlu ve faydalı ilişkilerle Müslümanlara sorumluluklar yüklemiştir. Bu görevlerin en önemlilerinden birisi de akrabalık ilişkisiyle meydana gelen sıla-i rahimdir.   Sıla-i Rahim, akrabalık hak ve hukukunun yerine getirilmesidir. Akrabalara karşı, imkân nispetinde maddi ve manevi anlamda faydalı olmak, onlara ilgi ve alaka göstermek, onlarla irtibatı devamlı hale getirmek gibi anlamlara gelmektedir. [2]   İslam dini her konuda olduğu gibi akraba hukukuna riayet konusunda da bir ölçü koymuştur. Birçok ayet ve hadislerde akraba hukukuna riayet edilmesi zikredilmiştir. Bu nedenle İslam dininde akraba hukukuna riayet konusu üzerinde önemle durulmuştur. Sosyal hayatta dikkat edilmesi gereken ilişkilerin başında hiç şüphesiz akraba ilişkileri gelmektedir. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde akrabalık bağlarının karşılıklı ziyaret, haberleşme, maddi ve manevi yardımlaşma gibi çeşitli yollarla korunması ve güçlendirilmesi üzerinde hassasiyetle durulur. Akraba arasındaki bu ilişkiye “Sıla-i Rahim” denmektedir. Akrabalık bağlarının koparılmaması, hakka ve hukuka riayet etmek şartıyla ister maddi isterse manevi olsun bu ilişkilerin korunup gözetilmesi İslam dininin üzerinde durduğu konuların başında gelir.   Cenab-ı Allah (c.c.), sadece kendisine ibadet edilmesini ve hiçbir şeyin ona eş ve ortak koşulmamasını emretmiştir. Sonrada insanlar arasında iyilik yapılmasını, öncelik sırasına göre, önce ana-babayı, sonra, akraba ve komşuları zikreder. Akrabayı görüp gözetmek, sıla-i rahim olarak ifade edilir. Allah şöyle buyuruyor: “Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Sonra anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, akraba olan komşulara, yakın komşulara, yanında bulunan arkadaşa, yolda kalanlara, sahip olduğunuz kölelere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseyi sevmez.” [3] (Nisa : 4/36) Kur'ân'da konumuzu oluşturan bu âyetle, Allah'ı bilip insanlığını anla¬yan mü'minin on bir kadar üstün sıfatı çok duyarlı ve anlamlı biçimde ser¬gileniyor. Bu aynı zamanda gönderilen her peygamberin sünneti, her kut¬sal kitabın konusudur, diyebiliriz. Çünkü hayatta en zor şey, kişinin in¬sanlığını idrak etmesi, üstün bir varlık olduğunun sır ve hikmetini kavramasıdır. Nitekim sıralayacağımız on bir maddeye dikkat edildiğinde, bun¬dan başka bir de eğitim sisteminin mayası, ahlâk ve faziletin ölçüsü, top¬lumun huzur estiren gerçek yapısı görülecektir. Bunun için rahatlıkla diyebiliriz ki, huzur ve sükûna, vicdan rahatlığına, ruh berraklığına erişmek isteyen herkesin içeceği tek kaynak, elbette ki bu ilâhî pınardan akan ha¬kikat damlalarıdır. Ayette sıralanan on bir vasıftan biri de konumuzu oluşturan akrabalık

hukukuna riayettir. Akrabalara yani yakın hısımlara iyilikte bulunmak; aynı soydan ve aynı aileden gelen kişiler arasında samimi ilgi ve dayanışmayı gerçekleştirir. Fert ve ailelerin buna olan ihtiyacı, suya ha¬vaya olan ihtiyacı gibidir. Bunun anlamı daha çok felâket günlerinde an¬laşılır. İslam'da akrabalık hukuku aile temeline dayanır. Karı, koca, anne, baba ve çocuklar ailenin içerisindeki yakınlardır. Amca ve dayı gibi kişiler de aile dışında ki yakınlardır. Aile içerisinde ilişkiler olumlu olursa, aile dışındakilerle de bu ilişkiler olumlu olacaktır. Böylece olumlu olan bu ilişkiler diğer insanlara da sirayet edecek ve toplumda birlik, beraberlik ve huzur sağlanacaktır. Hz. Peygamberin en çok üzerinde durduğu konulardan birisi de toplumu, aileleri ve yakınları birbirine kaynaştırmaktır. Sılayı rahmin önemi bunun için öne çıkarılıyor. Zira, toplum birbiriyle kopuk ve ayrı yaşıyor, Baba-oğul, anne-kız arası ilişkiler sıcaklığını kaybetmiş, akrabalar arası münasebetler tamamen kopma noktasına gelmiş bir toplumda nasıl birlik ve beraberlik olacak? Akrabalar arasında sıcak ilişkiler nasıl temin edilecek? Ülfetleri olmayan insanlar, nasıl sağlam ve sağlıklı bir devlet oluşturacak? Kıskançlık ve çekememezlik gibi kötü huylar sebebiyle akrabalar arasındaki ilişkilerin kesilmesi İslami bir ahlakın verilemeyişinden kaynaklandığı ve bu sebeple toplumda değer yargılarının bozularak farklılaştığı bilinmektedir. Allah Teala bu konuda Kur’an’da Nisa süresinin birinci ayetinde şöyle buyuruyor : "… Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının…"[4] (Nisâ: 4/1) Nahl süresinin doksanıncı ayetinde de şöyle buyuruyor: "Allah, adaleti, ihsanı ve yakınlara yardım etmeyi emreder…" [5] (Nahl: 16/90), İsra süresinin yirmi altıncı ayetinde ise şöyle buyurmaktadır: "Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver…" [6] (İsrâ: 17/26) Bu âyetler ve aşağıdaki anlamını sunacağımız hadisler sılayı rahmin önemini ve bu görevin nasıl yapılacağını ifade etmektedir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz buyuruyor : "Akrabalık bağını koparan (cezasını çekmeden) cennete giremez" [7] "Sizden biriniz fakir olduğu zaman kendinden başlasın. Eğer daha fazla malı varsa ailesine, yine fazlası varsa yakın akrabalarına harcasın." "Akrabalık hukukuna riayet eden kimse, akrabadan aldığının benzerini ona veren değil; akrabası hukukuna riayet etmediği halde, akrabalık hukukunu gözeten ve akrabalık ilişkilerini devam ettiren kimsedir." "Mükâfatı en hızlı verilen hayır, iyilik ve sıla-i rahimdir. Cezası en hızlı verilen kötülük de zulüm ve sılayı rahmi terk etmektir"[8]   "Faziletli işlerin en üstünü senden ziyareti kesen akrabanı ziyaret ederek ilişkiyi sürdürmendir" [9]   Ayet ve hadislerde geçen "rahim" (akraba) sözünün hangi derecede akrabaları içine aldığı hususunda farklı görüşler vardır. Bazılarına göre kendileriyle evlenilmesi haram olanlar; bazılarına göre vârisler akraba sayılır. Bazı âlimler de, mahrem olsun olmasın, kişinin bütün yakınları akraba (rahim) dır demişlerdir. Bu son görüş, toplumsal yardımlaşma bakımından daha kapsamlıdır.   Allah (c.c) ve Peygamberi (s.a.v), akrabanın görülüp gözetilmesini emrettiklerine göre, bunun nasıl yapılacağını iyi bilmek gerekir.   Sıla-i rahmin birkaç derecesi vardır. En aşağı derecesi akrabalarımıza karşı tatlı sözlü, güler yüzlü olmak; karşılaştığımızda selâmlaşmayı, hal hatır sormayı ihmal etmemek; daima kendileri hakkında iyi şeyler düşünmek ve hayır dilemektir. İkinci derece de ziyaretlerine gitmek ve çeşitli konularda yardımlarına koşmaktır. Bunlar daha çok bedenî hizmetlerdir. Özellikle yaşlıları zaman zaman yoklayarak, yapılacak işleri varsa onları takip etmek kendilerini sevindirecektir. Sıla-i rahmin

üçüncü ve en önemli derecesi akrabalara malî yardım ve destek sağlamaktır.   Bu yardımlar herkesten beklenemez. Hasta ve yatalak bir kişiden akrabasını ziyaret etmesini istemek anlamsızdır. Fakir birisinden de başkalarına mali yardımda bulunmasını beklemek de yanlıştır. Yalnız zengin, hali vakti yerinde bir Müslüman’ın, sadece ziyaret ve hal, hatır sormakla bu görevi yerine getirebileceği de söylenemez. Böyle zengin birisi için sıla-i rahim, yoksul akrabalarına elinden geldiğince malî destekte bulunmasıdır. Bu destek ödünç para vermekle olabileceği gibi; karşılıksız mali yardımlar şeklinde de olabilir. Şu halde, yakınları görüp gözetmek deyince, yukarıda belirtilen üç derecedeki yardımdan hangisine güç yetiniyorsa, onun yapılması anlaşılmalıdır. Yapabileceği görevi yapmamak Müslümanı bu konuda sorumlu kılar. Yukarıdaki âyet-i kerimede, Allah Teâlâ'nın bu görevi yerine getirmeyenlere yönelttiği lânet unutulmamalıdır. Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: “Her Cuma gecesi insanoğlunun amelleri Allah'a arz olunur: Yalnız sıla-i rahimde bulunmayanların amelleri kabul olunmaz" [10] Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: " Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse akrabasını görüp gözetsin" [11] "Akrabalık, Arş'ta asılıdır. Der ki: "-Beni gözeteni Allah gözetsin; beni terk edeni Allah terk etsin" [12]   "Ey insanlar, birbirinize selâm verin, akrabanızı gözetin, yemeği yedirin! Geceleyin insanlar uyurken namaz kılın ki selâmetle Cennete giresiniz" [13]   "Yoksula yapılan sadaka bir sadakadır. Bu sadaka akrabaya yapılmışsa iki sadaka demektir. Biri sadaka, diğeri sıla-i rahimdir ki bu da sadaka sayılır" [14]   Akrabalarımız, özellikle hala, teyze, amca, dayı, gibi yakınlarımız aileden sayılır. Onları kendi yakınlarımız bilerek davranışlarımızı ayarlamakta büyük faydalar vardır.Rasûlüllah (s.a.v):"Teyze, anne yerindedir" Amca da baba yerindedir.[15]buyuruyor. Bu kadar yakın olan kişilere karşı yerine getirilmesi gereken bazı ahlâkî görevlerin bulunması tabiidir. Bu görevler arasında olan ziyaretlere özel bir yer ayrılmalıdır. Aşağıda anlatılacak genel ziyaret kurallarına uyarak yakınları, başta bayramlar olmak üzere, zaman zaman ziyâret etmek, mümkünse hediyeler götürmek güzel bir davranıştır. Yapılan ziyareti iâde etmek de gerekir. Müslüman'ı ziyarete gelene gitmemek aradaki bağların daha çabuk kopmasına sebep olmaktır.   Ziyaretler akrabalar arasındaki sevgi bağlarını güçlendirir. Dargınlıkları sona erdirir. Sevinç ve üzüntülerin karşılıklı paylaşılmasına, sıkıntılara birlikte çareler aranmasına vesile olur. Özellikle yaşlılar toplumda yalnız kalmadıkları, çevrelerinde kendilerini seven, arayıp soran insanların bulunduğu inancı ile son yıllarını huzur ve mutluluk içinde geçirirler.   Sıla-i rahim konusunda dikkat edilecek hususlardan biri de şudur: İyilik, karşılık bekleyerek yapılmamalı, sadece görüp gözeten yakınlara karşı sıla-i rahimde bulunulmamalı; aksine, unutan, akrabalık bağlarını koparanlara karşı da bu görev yerine getirilmelidir. Hz. Peygamber s.a.v.) şöyle buyuruyor: "İyiliğe benzeri ile karşılık veren kişi, tam anlamıyla akrabasını görüp gözetmiş

olmaz. Hakiki sıla, kişinin kendisi ile ilgiyi kesenleri görüp gözetmesidir" [16]   Bugün özellikle şehirleşmenin, maddeye ve menfaate önem vermenin getirmiş olduğu aileler arasındaki soğukluğu, hatta parçalanmaları gidermek ve akrabalar arasındaki bağların yeniden canlılaştırmak kendi menfaatimize olacaktır. Çünkü biz insanız. Sevinçlerimizi paylaşmakla çoğaltır, üzüntülerimizi paylaşmakla azaltırız. Bu sebeple ana-babımızı, akrabalarımızı ve huzurevinde unuttuğumuz büyüklerimizi yeniden hatırlamalı onlara el uzatmalıyız. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kendi akrabalarına her zaman yakın ilgi gösterdiği gibi, onlarla olan akrabalık bağlarını zayıflatıcı davranışlardan her zaman uzak durmuş, sütannesine ve onun akrabalarına, eşlerinin yakınlarına ilgi göstermiştir. Maddi ve manevi yardımları hiçbir zaman esirgememiştir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) her bir vesile ile kendisine emeği geçen ve iyilikte bulunan kimseleri de akrabası gibi görüp onları da gözetmiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) akraba ilişkileri ve ziyaretleriyle ilgili olarak şöyle buyuruyor: “Rızkının geniş ömrünün uzun olmasını arzu eden (akrabalarını ziyaret etsin) onlarla olan bağlantısını devam ettirsin.” [17] “Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse akrabasına iyilik etsin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse ya faydalı söz söylesin veya sussun!” [18] Sılayı rahim görevi genelde iki şekilde yapılabilir: a) Yakınların ziyaret edilmesi, maddî ve manevi yardımların yapılması, sevinçli ve acılı günlerinde yanlarında hazır bulunulması. b) Onlara fiilî veya sözlü olarak her hangi bir zararın verilmemesi, onların gücendirilmemesi, unutulmaması ve onlarla dargın durulmamasıdır. Dinimiz, toplumun birlik ve beraberliğinin vazgeçilmez şartlarından olan sılayı rahmin terkini büyük günahlardan saymıştır. İslam âlimleri akrabalık bağlarını koparıp, onlara karşı ilgisiz ve alakasız kalmanın haram olduğunu, akrabalık ilişkilerini sürdürmenin ise farz olduğunu ifade etmişlerdir. Böyle iken son otuz yıldır toplumumuzda yapılan gözlemler, akraba ilişkilerinin giderek zayıfladığını ve akrabalar arasındaki yardımlaşmanın eski önemini kaybedip yerini menfaat ilişkilerinin aldığını göstermektedir. 1996 yılında yapılan bir araştırmada; beş yüzden fazla aile ile görüşülerek elde edilen sonuçlara göre toplumun yüzde 20’si anne-baba ve kardeşleriyle sadece bayramlarda görüşebilmekte, 100 kişiden biri ise, hiç görüşemediğini ifade etmektedir. Toplumun beşte birinde ise; geleneğimizde çok önemli olan akrabalar arasında toplu görüşme, düğün ve bayramlar dâhil gerçekleşememektedir. Anne-baba ve kardeşler dışında en çok kayın valide-kayın peder ve amca-dayı ile görüşülmektedir. En az görüşülen yakın akrabalar ise, hala-teyze ve çocuklarıdır. Toplumun % 17’sinde akrabalar arasında kırgınlık veya dargınlık söz konusudur. Dargınlık ifade edenlerin % 10 kadarı kardeşine, % 3O’u amca-dayı-hala-teyze gibi anne-baba kardeşlerine, % 20 kadarı eşinin kardeşlerine dargın olduklarını belirtmektedir. Her durumda % l7’lik bir dargınlık nispeti, önemli bir olumsuzluktur. Bu miktarın sadece rahatça ifade edilebilen dargınlıkları kapsadığı kabul edilirse durumun daha da ciddi olduğu söylenebilir. Ancak bu dargınlıkların % 60’ının bir hiç yüzünden olduğunun ifade edilmesi ise daha vahimdir. Sevgili Peygamberimizin akrabalarıyla olan ilişkilerinden birkaç kesit sunmak istiyorum: Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimiz, doğmadan önce babasını ve çok küçük yaşta annesini kaybetmiş olmasına rağmen anne babasını ve yetişmesine katkısı olan diğer yakınlarını hiçbir zaman unutmamış, onları hep hayırla yâd etmiştir. Bir hadislerinde Efendimiz şöyle

buyurmaktadır. “Ana ve babasının ihtiyarlık zamanlarında, bunlardan birine yahut ikisine yetişip de, bunlara gereken hürmet ve hizmette bulunarak Cennet’i hak edemeyen kimsenin burnu yerlerde sürünsün!” [19] Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz ana-baba hakkını yerine getirmemizi, onlara saygılı olmamızı, ayrıca sütanneyi, sütkardeşi, baba dostunu sevip onların gönüllerini almayı da emretmiştir. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz Medine'de dayılarını ziyaret ettikten sonra Mekke'ye dönerken Ebvâ denilen yerde kaybettiği annesi Âmine'nin kabrini Hudeybiye yolculuğunda Ebvâ köyüne uğrayarak ziyaret etmiş, kabrini eliyle düzeltip ağlamıştır. Niçin ağladığını soranlara da: "Merhamet duygusu beni duygulandırdı da onun için ağladım." diye cevap vermiştir. Doğumunda kendisini ilk olarak emziren Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe'yi hiç unutmamış, Mekke’de iken onu ziyaret etmiş ve ona ikramlarda bulunmuştur. Hicret edince Medine’den ona giyecekler göndermiştir. Mekke'nin Fethi’nde onun oğlunun durumunu sorup araştırmış, onun da annesinden önce vefat ettiğini öğrenmiştir. Sütannesi Halime’yi gördükçe; "Benim annem, benim annem!" diyerek, kendisine içten sevgi ve saygı gösterip, omuz atkısını serip üzerine oturtmuş, istek ve arzularını hemen yerine getirmiştir. Hz. Hatice ile evlendiğinde, Halime Mekke'ye gelmiş, Peygamberimiz onu ağırlayıp kırk koyun ve bir deve hediye etmiştir. Huneyn Savaşı’nda esir düşen sütkardeşi Hz. Şeyma'yı elbisesinin üzerine oturtmuş ve 'hoş geldin' buyurmuş, gözleri dolu dolu olmuş, ona sütanne ve sütbabasını sormuş, onların ölmüş olduklarını öğrenmiş, sonra Şeyma'ya şunları önermiştir: "İstersen sevgi ve saygıyla yanımda otur, istersen yararlanacağın mallar verip seni kavmine döndüreyim." Şeyma ikinci teklifi kabul etmiş ve Müslüman olarak kavmine dönmüştür.Onun bu davranışında, 60 yıl kadar sonra bile devam eden vefakarlığını görüyoruz. Dadısı Ümmü Eymen'i sık sık ziyaret ederek kendisine "anne" diye hitap etmiştir. Yine onun için; "Anamdan sonra annem, benim ev halkımdan geride sağ kalan kimsedir." diyerek iltifat etmiştir. Mute Savaşı’nda amcaoğlu Cafer şehit olunca evine giderek, onun oğullarını bağrına basmış, öpmüş, koklamış ve ağlamıştır. Sonra ev halkı için yemek hazırlatıp onlara ikram etmiş ve iki oğlunun bakımını üstlenmiştir. Ailevi huzurun korunması, dünyada yaşamaktan zevk almamız ve hayatımızın huzurla geçmesi, akrabalık ilişkilerini canlı tutmamızla mümkündür. Bu sebeple Müslüman aileler olarak bizler, başta akrabalarımız olmak üzere, birlikte yaşadığımız insanlarla samimi ve dürüst ilişkiler içerisinde olmak zorundayız. Unutmayalım ki, bir gün bizimde bünyelerimiz yaşlanacak ve bugün ailelerimizle, akrabalarımızla ve beraber yaşadığımız insanlarla kesmiş olduğumuz ilişkilerin benzerinin kendimize yapılmasını asla istemeyeceğiz. Sonuç olarak; yukarıda açıklamış olduğumuz bilgiler ışığında akrabalık ilişkileri açısından yapmamız gerekenleri maddeler halinde şu şekilde zikredebiliriz: 1   - Akrabalık bağında en öncelik ana-babaya aittir. Bu sebeple Rabbimizin emri ve Sevgili Peygamberimizin tavsiyeleri olan ana-babaya iyilik en temel davranış şeklimiz olmalıdır. Çünkü ana-babaya itaat farz, onlara isyan ise büyük günahlar arasında zikredilmiştir. Unutmayalım ki, ana-babaya iyilik ve itaat kişiye çok büyük sevaplar kazandıracaktır. 2   -Akrabayı koruyup gözetmek ve Yüce Allah'ın güzel isimlerinden birisi ile isimlendirilerek Kur'an'da ifade edilen sıla-i rahim dinin temel esaslarındandır. Cennete girebilmenin ve cehennemden kurtulmanın yollarından biridir. 3   -Akrabalık ne kadar uzak olursa olsun (ister ana ister baba tarafından) akrabalık bağı korunmalı ve akrabalarımıza karşı iyi davranmalıyız. 4   -Yapacağımız bütün güzellikleri ilk

önce akrabalarımıza ulaştırmalıyız. Sadaka vereceksek önce onları tercih etmeli, himaye edeceksek önce onları himayemiz altına almalıyız. İyilikleri emretmek ve kötülükleri nehyetmek hususunda öncelikle akrabalarımızdan başlamalı, doğru bildiklerimizi onlarla paylaşmalı, onların yanlış yollara sapmamalarına elimizden geldiği kadar yardımcı olmalıyız. 5   -Akrabalarımız içerisinde bizlere iyi davrananlar olabileceği gibi bizlere sıkıntı verebilenler de olacaktır. Akrabanın iyiliğine karşı iyilik göstermek güzel olsa da yeterli değildir. Bizlere sıkıntı çıkaranlara karşı ise affedici olmalı, onların da yapmış oldukları hataların neler olduğunu kendilerine hissettirmek suretiyle yardımcı olmalıyız. 6   -Ziyaretleşmek akrabalık bağının devam etmesine en büyük vesiledir. Bu sebeple aramızdaki diyalogları artırmak için ziyaretleşmeleri unutmayalım. 7   -Akrabalık korunacak diye haram yollara da düşülmemelidir. Alkol almak, zinaya bulaşmak, adam öldürmek gibi dinen haram kılınan bütün yollar terk edilmelidir. Haram fiiliyatta yardımlaşma, beraber olma, arada bulunan bağı gözetme diye bir husus söz konusu değildir. Sevdiklerimizle beraber güzel bir hayat geçirmemizi, akrabalık bağlarımızı koparmamayı, birbirimizle olan diyaloglarımızı kesmemeyi, İyilikte yarışma ve kötülüğü engelleme adıyla bir araya gelmeyi Yüce Rabbim bizlere ihsan etsin. Bahattin TAMA Bafra Müftülüğü /Şb.Müdürü   [1]. (Ahmed Naim, İslâm Ahlâkının Esasları, sf. 29), [2]. (Pakalın M. Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III, 205), [3]. (Nisa : 4/36), [4]. (Nisâ: 4/1), [5] . (Nahl: 16/90), [6]. (İsrâ: 17/26), [7]. (Buhârî, Edeb, 11), [8]. (Ebû Dâvud, Edeb, 51), [9]. (Ahmed, III, 438), [10].(Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 484), [11].(Buharî, İlim, 37; Müslim, İmam, 74-77), [12].(Müslim, Birr ve Sıla, 17), [13].(Tirmizî, Et'ime, 45), [14].(Tirmizi, Zekât, 26), [15].(Tirmizi, Birr, 5), [16].(Buharî, Edeb, 15), [17].(Buhari, Edep 12), [18].(Riyazü’s Salihin Hadis No: 316), [19].(Müslim, Birr 9.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler